

R E N G A T Á R N A

*Részlet a krekai bányászéletről
szóló hasonló című regényből*

Sötét, elhanyagolt tárnaszakasz: ez a része csak összekötő, kívül esik már a termelésen. Oldalfalai, amennyit a pislogó lámpafénynél belőlük látok, megszürkültek a lerakódó szén- és kőzetporrétegtől. A fejtésnek itt alig van nyoma, csak az, hogy sinpár fut a folyosó közepén, csille rajta jóformán egy sincsen. Hosszas botorkálás után csak később hangzik föl a szó. Még néhány ablauffer fut el mellettünk, azután elkövetkezik az utolsó kanyar.

— Ott van a nyolcas!... Bejárata már idelátszik.

Mindannyian odanéztünk. Kíváncsiságunkba egy kis vigasztalás vegyült: ez nincs is olyan nagyon messze a följárattól. Távolabbinak képzeltük azoktól, amit róla meséltek. A képzelet, ha félelemmel vegyül, mindent fölnagyít; igazi mivoltára a valóság váltja. Közeledése magával hozta a megkönnyebbülést.

— Itt van már? — kérdezte Lyubó.

— Igen, ez az.

— No, most aztán hadd lássuk, milyen az a falrafestett ördög: a nyolcas omlasztó!

— Megláthatod, mert szemtől-szembe kerültél vele. Ez a bejárata.

A »Tanító« hirtelen megállt, leemelte válláról a fúrógépet és végigtekintett a mögé érkező brigádon. Mindnyájan ott voltunk, valamivel szorosabb körben, mint az előbbi folyosókon. Körülvettük, akár a szemezgetni tanuló csibék a fiastyúkot. Dáne melléje lépett, fölemelte lámpáját, körülnézett és a bejárat nyílásából kihúzta az ott veszteglő csillét. Most szabaddá lett a bejáras, be is lehetett tekinteni mielőtt még a robbantásokkal tarkított bányász munka füstje, szénpora végképp eltakarja előled a természetű képet.

A masszív, vastag hengeres faoszlopok között épp olyanak tűnt az omlasztó bejárata, mintha az ember egy antik, oszlopcsarnokos templomba lépett volna. Magas lépcsőkkel ilyenek láttam Oedipus templomát, csak a fény volt más rajta. Ott zöldes-sárgán világította meg a robosztus alakot, itt meg fekete csillogással töltött meg mindent. A tágas »terem« mennyezete a folyosóénál jóval magasabbra szökött, az ívelő boltozat visszaverte a bányászlámpák alulról fölcsapódó fényét és látni engedte azt is, hogy az oldalfalak szinte mérnöki pontossággal futnak fölfele egészen a boltozati elhajlásig. A terem három—három és fél, helyenként négy méter magas, közepén a gerendázat fölött még magasabbra szökik, talán eléri a négy métert is. A tájékozódó ember érdeklődésének egész kérdéshalmaza lepott meg bennünket. Minek ez a magas mennyezet? Talán a munka megállapodott vagy ott fönn idegen kőzetre akadt? Hiszen az omlasztóban a boltozatot is fejtik az oldalfalakkal együtt. Az is jön

lefelé, onnan, szint az elérhetetlenből? És akkor az oszlopok? Mi tartja őket és mit támasztanak alá ők?

— Hol itt a szilárd pont?

A vájár rám nézett, mint aki hirtelenében nem érti a kérdést. Úgy látszik ez a kérdés igazán meglepte; már hogyan lepné meg, amikor a bánya szivéről van szó és a bányából a szénkitermelésnek épp a szív kell. Vagy még azt sem tudom?

— Minek ide szilárd pont, amikor minden pontot lefejtünk? Hiszen a nevében is benne van: ez omlasztó s nem közönséges akna...

— Jól van, legyen omlasztó, ha olyan gazdag a talajanyaga, azért csak van oldalfala meg mennyezete, mint a többi aknának!

— Van, ameddig a benne levő külső szénrétegek fejtését szolgálja, de amikor a fúrógép éle elérkezik hozzá, akkor ő maga is sorra kerül. Mindaddig tovább megyünk benne, amíg másik kőzetbe vagy rétegeződésbe nem ütközünk.

— És azután?

— Azután megmaradhat a vak tárna végének, — az idegen kőzetréteg vastagságától és minőségétől függ, — vagy a terv szerint tovább mennek vele, tekintet nélkül a kőzetre... Mint majd — ezzel is...

Itt a vájár egyszerre elhallgatott.

— Tovább mennek? Hova, merre?

A »Tanító« arcán mosoly árnyéka jelent meg:

— Azt az ötéves terv mondja meg.

Valamit akarhatnak itt, ha a nyolcas omlasztó az ötéves tervbe került. De mit keresnek távolabbi célok az ötödik emeleten, amikor itt döntő fontosságú a kitermelés?

A kérdésre nem jött válasz, mintha csak el sem hangzott volna. Akkor a brigád ujoncai közül a maga módján ki mire következtethetett? Talán Zsupáncsics tudja, hisz ő is bányászivadék?!... Vagy Redzsep?

De ő is csak pislogott és tájékoztató szó helyett inkább hallgatott.

A kilenc lámpa fénye elég erős volt ahhoz, hogy megvilágítsa az egész omlasztót. Fokozatosan láthatóvá vált, hogy a csille keskeny vágánya az omlasztóterem mélyére fut, hogy a csilléző munkások rakodómunkája a fejtés idején, de főleg a robbantások után minél gyorsabban haladjon. Minél közelebb áll a csille a fejtett szénhez, annál gyorsabb léptekkel fut a fekete gyémánt a föld felszíne felé.

Mielőtt még berregni kezdene a fúrógép, a »Tanító« a munka módszerét ismerteti. Még a mennyezetbontásról is úgy beszél, mint a legegyszerűbb földatról. Amit mond, abban semmiféle kerítés, kanyarítás nincsen: úgy látszik észjárásától és gondolkodásmódjától mi sem áll távolabb, mint a nagyotmondás. Egyszerű, hétköznapi tettek embere, aki semmiben, így a nagy földadatban sem lát semmi rendkívülit. Amit mond, az mind helyénvaló, nincs benne semmi fölösleges. Ökonómiusan tud bánni mondanivalóival, ezért érthető, hogy szavai nyomán szétfoszlott bennünk az omlasztó körüli legenda:

a dolgok igazi talajukat érintve leegyszerűsödtek és a nem-bányász-képzlet szülte romantikus mesék helyett elébünk tárult maga a valóság igazi képe.

Mi hát az omlasztó?

Minek is kérdezni, amikor előttünk áll maga a felelet?! Ez nem más, mint a bánya mélyén egy nagy terem, magas boltozattal s egymástól mindinkább távolodó oldalfalakkal, amelyeknek talajanyaga teljes egészében szénrétegből áll. Ahogy aztán az oldalfalakat lépésről-lépésre hátrább szorítja a robbanóanyag, úgy és olyan mértékben boltozata is emelkedik, helyet, alakot, méretet változtat s fut utána a gerendaváz, amely ha olykor recsegve-ropogva is, de mégis csak tartja az időnként hangosan pattogó és szemmel láthatólag hasadozó széntömböket. És mert ezek a széntömbök örökké indulóban vannak, mozgásuk szüntelenül él, azért nem lehet az omlasztót csak úgy közönséges aknának nevezni. Sokkal több annál. A bánya szive, amit a benne zajló munka tesz naggyá. Körötte mindig reng a tárna és a külvilágban ezért övezi félelmetes hírnév.

A kételkedést tapasztalat nélkül nem lehet pusztá szavakkal olyan hamar eloszlatni. Vitázó kérdésben föl is üti a fejét:

— De a bányász számára állandó életveszélyt jelent.

A »Tanító« vállat von.

— Maga a bányászélet jelent állandó veszélyt, — külön az omlasztó, mondjuk nagyobb. De ezt csak azok emlegetik, — mégha bányászok is, — akik omlasztóban huzamosabb ideig soha nem dolgoztak, hanem inkább menekültek tőle, mert nem tudtak vagy nem is nagyon akartak megszabadulni a beléjük rögződött páni félelemtől. Akiben pánik van, nem való a bányába, mert állandóan az a tudat tartja rettegésben, hogy a földalatt él s fölülről mindig fenyegetheti az omlás.

Mindezt egyetlen gesztus vagy arcizomjáték nélkül mondta. A szerszámokkal foglalatoskodott, rakosgatta őket, majd kezébe véve a kompresszort a szénfalnak szögezte s hátat fordítva a brigádnak hozzáfűzte még:

— Vannak emberek, — a bányászok között is akadnak ilyenek, nem is egy, — akik minden munkában a kényelmes megoldást keresik. Irtoznak az erőfeszítéstől, mindig meghátrálnak előtte vagy egyenesen elfordulnak tőle. Ők szaladnak elsőnek az aknába, — de az sem volt a múltban ritka eset, hogy valami megnevezhetetlen bejegésre való hivatkozással fölszini munkát kérnek.

— A hivatásos bányászok is?

— Igen... Vagy maga azt hiszi, hogy minden hivatásos bányász számára egyre megy: akna vagy omlasztó, csillézés vagy fejtés?... A bányászélet nem ezzel kezdődik, de az viszont lehetséges, hogy itt, a mélyben vesz utoljára lélegzetet és lámpafény mellett bucsúzik az élettől.

Redzsep motyogva ott settenkedik körülötte, minden szavát lesi, hogy kitörülhetetlenül emlékezetébe vesse. A lapátokat igaz-

gatja, mintha dolga lenne úgy tesz, majd hozzám lép és úgy mondja, hogy a »Tanító« ne hallja:

— Bizony... Ő még azt is tudja, hogyan lélegzik a föld.

Mélyen a szemembe néz és még bizalmasabb hangon folytatja:

— ... Igen..., mert lélegzik, úgy, észrevehetetlenül. Azt senki sem látja, csak a bányászok tudják...

— Ugyan!

Redzsep úgy vett lélegzetet, mint aki folytatni akarja, de a szemlélődés után mi már szedelődzködtünk, ki-ki maga után nézett, hogy munkához lásson. Lyubó, Zsupáncsics és Zsárkó csákányt fogtak, mi meg a lapátokat szedtük elő, hogy megrakjuk a bent álló üres csillét. Csak Dáne maradt üres kézzel állva, nem azért, mintha nem talált volna magának szerszámot, hanem inkább azért, mert talán pillanatnyilag nem tudta, hogyan fogjon hozzá s elmondja, ne mondja: mire készül?

A »Tanító« végre kattintott egyet a fúrógépen s a fúró hegyét erősebben a falhoz szorította.

— Ügylátszik máma végig zavartalan lesz az áramszolgáltatás.

— Épp tegnap fejezték be a telepen a munkát. Most aztán mindig lesz áram, nem kell majd a sötétben ücsörögve várakoznunk rá, amíg meggondolja magát — jegyezte meg Redzsep.

A tanító bólintott.

Dáne végignézett rajtunk s mint aki kiadja az ordót, keményen szólt:

— Omlasztóban vagyunk! Ezt egyikünk se feledje!... Most pedig gyérünk, lássunk munkához. Van itt szénmaradék, csille is, — a csákánnyal pedig a tömbcsúcsokat lehetne lefaragni.

Ahányan voltunk, szó nélkül igyekeztünk szavát követni. Ügylátszik ez nem csak, hogy szemébe ötlött, hanem meg is lepte a »Tanítót«. Egy pillanatra visszaneézett, tekintetével a beszélő alakját kereste. Dáne még egyet szívott a cigarettavégből, szétmorzsolta s mint aki megérezte, hogy rajta csüng valakinek a tekintete, arra fordult. A »Tanító« épp akkor állította le a fúrógépet s megint csak Dánera nézett:

— Te vagy a brigádparancsnok? — kérdezte.

— Nem! — válaszolt kurtán Dáne.

— Hát?...

— Velük együtt dolgozok — mutatott ránk, csak úgy a keze fejével, mint akinek most nem ez a legfőbb mondanivalója.

— Jártál már bányában?

— Igen.

— Útközben valamit említettél, de nem jegyeztem meg magamnak. — Mi is a te szakmád?

— A legutóbbi, vagy mind? — mosolygott Dáne s nyugodtan hozzátette: — Rakodó munkás voltam a kikötőben.

— Akkor szénnel is dolgoztál?!

— Én is azt hiszem.

A »Tanító« most megint jól megnézte magának Dánét, utána visszafordult, hogy bekapcsolja a fúrógépet, melyet közben leállított, mert az első lyuk már elkészült az akna számára. Dáne hozzálépett és a vállára tette a kezét:

— Hallod! — szólt s az előbbi mosoly játszott az arcán. — Add ide nekem azt a fúrógépet!

— Mit akarsz?

— Mondom... A fúrógépet!...

A vájár meglepődött. Igaz, hogy Dáne már az első pillanattól kezdve kemény legénynek tünt föl előtte, de azért a sok foglalkozása után itélve »csavargó prolinak« nézte, akinek mindig viszket a talpa és sehol sincs maradása. Az ilyen fütyörészve járja az ország útját, csak úgy, vándorbottal a kezében vagy inkább a nadrágzsebbe súlylyesztett kezekkel, — és csak megy, megy, hogy azután ahol megállapodik, ott munkába lépjen. Mindegy-hogy mit kap a kezébe, csak munka legyen. Az ő életének igazi értelmét aligha lehet higgadt bányászaggal hirtelenében megfogalmazni. És választ adni arra a kérdésre: mit érez, mit lát meg és mit tervez magának munka közben a csavargó proli?... De ha jobban megnézi magának, akkor látnia kell — és most látja, — hogy Dáne különös hányavetiségében távolról sem mása a lumpenproletárnak, hanem az a rugalmas dolgozó ember, aki az élet változó helyzeteiben nem torpan meg, mert az elébe kerülő dolgokban nem lebíráhatatlan akadályokat lát, hanem megoldható föladatokat.

— Volt már a kezében fúrógép? — kérdezte tőle a »Tanító« s a kérdésben észrevehetően egészen más hang csendült.

— Még nem!

— Akkor minek neked a fúrógép?

Dáne elcsodálkozott a kérdésem. Kezével mozdulatot tett, mint aki nem érti:

— Hogy-hogy minek?... Fúrni akarok vele!

— Fúrni?

— Igen!

A »Tanító« most fölegyenesedett, hirtelen mozdulattal leemelte válláról a fúrógépet és átnyújtotta Piplicának.

— Nesze, itt van.

Erre egyikünk se számított. Mindent gondoltunk, csak azt nem, hogy a vájár olyan egykönnyen meggondolja magát és átadja a fúrógépet Piplicának. A legjobban Zsupáncsicsban hiült meg a vér, hiszen ha valaki közülünk a kezébe veheti a kompresszort, akkor az csakis ő lehet, mert ő az egyedüli bányászivadék ebben a brigádban. Még-hozzá iskolát végzett bányászivadék. Mormogott is valamit, de most senki nem hallotta, ügyet sem vetett rá, mert mindannyiunk figyelme Dánera összpontosult.

Dáne ismert mosolyával ránk tekintett, a vállához emelte a fúrógépet s lám, az ő kezében is épp úgy zúgni kezdett a gép, akár a szakavatott kézben. Amig így, zúgó géppel a kezében azt nézte, hogy

hová is fúrja a következő lyukat, Zsupáncsics odaugrott s el akarta venni tőle.

— Mit akarsz? — kérdezte Piplica.

— A fúrógépet. Te úgy sem tudod kezelni.

Dáne meglepődött, de azért nem jött ki a sodrából.

— Miért ne tudnám?

— Mert még nem volt veled dolgod.

— De most van — mondta Dáne olyan hangon, mint aki befejezte a maga részéről a vitát s máris munkája folytatásához látott.

Megállt kezünkben a lapát: mindannyian csak azt figyeltük, hogy megtorpan-e mielőtt hozzákezdene. Kíváncsi izgalom vett erőt rajtunk, mert úgy tűnt föl, hogy a tanító visszaveszi a gépet, mielőtt még sor kerülne az erőpróbára. Én azonban titokban bíztam Piplicában, hogy ezuttal is kivágja a rezet, mint annakidején, amikor a holdfényvel permetezett tengerparton a fedélzetig megrakott hajó kirakodásához kezdett századunk. A bóra élesen süvített a kikötőben, a szél szárnyshintása alatt sziszegve tántorogtunk s szinte már nem is hallottuk, hogy az öböl éles szirtjein hogy zúgtak, bömböltek a habok. Egyre csak az járt a fejünkben: szép, szép a brigádnak ez a derék vállalkozása, de mi lesz a rakománnyal ebben az örült szélben? Épületanyag: 30, 40, 50 centiméter vastag és 5—6 méter hosszú gerendák, deszkák, fosznik, traverzek, — és liszttel, krumplival, babbal, gerslivel megrakott jutazsákok. Hogy is kell majd ehhez hozzákezdeni? Amíg fogását nem tudja az ember, úgy rogyadozik alatta, akár a colostok. Am Dáne akkor is köztünk volt, mint az útmutató. Hatalmas kezeivel megragadta a gerenda vastagabb végét, megemelte s öt brigadistáért kiáltott. Odaálltunk. A gerenda alá, egy-egy méterre egymástól s egyenletes lépteinkre, amelyeket Dáne diktált, vállunkon megindult a gerenda a kirakodóhely felé. És ment, egyik gerenda a másik után, a fosznik is, a traverzek is tíz-tíz brigadista vállán, a zsákokban küldött szállítmány pedig a raktárban gyűlt mind hatalmas rakásba. Mire a nap megpillantotta virradó arcát az Adria lecsöndesedő tükreben, a szállítóhajó üresen már ott himbálózott a hullámok tetején... Soha nem felejttem el Dáne verejtékes arcát, ahogy a tengerparti hajnal rózsaszínbén játszó lilás fénye rajta ragyogott. Széles homloka, hunyorgó zöld szeme, markáns, mezítelen nyaka, félig nyitott ajka körül markáns arcvonásai úgy tűndöklöttek, mintha csak egy görög szobrot állítottak volna oda a Patheonból. Nem egy hajnalt értünk így meg együtt, hogy Déneval összeforrvá a legnehezebb föladatakra is bátrabb szívvel vállalkozunk. És nem egy virradat fényáradatában indult meg brigádunk szálláshelyére s dobogó lépteivel együtemben zengett a »Párt lobogójá«-nak dala... És most, — hogy itt az omlasztóban a kompreszort megragadta?!...

— A bánya az egészen más, mint a kikötő — mondta legyintve Zsupáncsics.

— Ne félj, majd megtalálja a nyitját.

— Alig hiszem.

A fúrógép közben egyenetlenül kezdett zúgni, a fúró már mélyen a falban tépte a szénréteget. A Dáne által fúrt első lyuk már csaknem elkészült, amikor a »Tanító« megállította.

— Várj csak! Kissé magasra helyezted a gépet, így erősebben rázza a vállad. Nézd csak, ereszd lejjebb, hogy az alsó válszorító a hónod aljába csússzon és belső fele melled szélét érje... Úgy! Fogod már?

— Fogom.

— Most a fúrót megfelelő ponton kell a falba illeszteni... Ide négy lyukat fúrunk, amoda hármat, a másik széles falba két helyen szintén négyet, négyet.

— Értem — válaszolt kurtán Dáne s mint akinek sietős a dolga, a következő lyuk fúrásához látott.

A »Tanító« még egy kis ideig ott állt mellette, majd hozzánk fordult, eligazított bennünket a munkában, ő maga pedig Redzsepel a gyújtózsínórral ellátott aknákat készítette elő a robbantáshoz.

Az első csille szénnel megrakodva készen állott. Redzsep jelentette.

— Ablaufer! — szólt a vájár, — indítsd a csillét a leöntőbe!

Letettem a lapátot s a csilléhez léptem. Redzsep megmutatta, hogyan kell hátul meglóditani, hogy fusson a pályán. Aztán mellém szegődött, hogy elsőízben mutassa az utat. Siető léptekkel együtt haladtunk, a csille tolésa alig követelt erőfeszítést. Ahol lejtett a pálya, vágatni kezdett, úgy hogy az ember inkább arra vigyázott, hogy a kiálló talpfákon orra ne bukjon, mint sem hogy a megvadult vaskocsit irányítsa. Redzsep rámszólt:

— Fékezd, mert nem győződ követni... Elvisz aztán a fenébe. Gyalázatos fura jószág ám ez.

Úgy fékeztem, hogy a talpfa majd letépte a sarkam. Tenyerem kemény taszításától már egészen átmelegedett a csille vasfala, mire megérkeztünk a leöntőhöz. Redzsep mutatva leoldotta a csille oldalát s alig, hogy félrebillentettük, zúgva, dübörögve hullott le a feketén tátongó üregbe a szén.

Mire visszaérkeztünk, Dáne már az utolsó lyukaknál tartott s a szénnel megrakott következő csille is készen állott. A »Tanító« csaknem valamennyi aknát elhelyezte, fekete kőzetanyaggal betapasztotta, csak még ez a pár volt hátra.

A második csillét Zsárkó indította, én a harmadik megrakásához láttam. Lyubó segített; Zsupáncsics csákányozott s makacsul Dáne nyomában járt, sóvárgóan föl-föltekintve, hogy mikor keríti kezei közé a kompresszort.

A bánya mélyében a szénrakodásnak is fortélyja van. A »tizenöt-kilós lapát«, mert képes annyi szenet fölvenni egy csapásra, úgy kihúzza az ember karjait, mintha zsákokat dobálna.

— Ha nem vigyázol, kifordul a lapát a kezedből — mondta a »Tanító«.

— ... és a csille vasfalához ütődve úgy szól, akár egy harang.

A fúró az utolsó lyuk nyílásában tépte a fafat. Dáne vállával erősen rászorította a kompresszort s a motor úgy rázta vállát, hogy minden arcizma remegett. Homlokán, halántékán a verejték egy-egy újabb cseppje gördült lefele és orrára, állára, szemüregeibe lerakódott a lyukakból kiszivárgó szénpor. Ahogy befejezte az utolsó lyukat is és a faltól felénk fordult a fekete porréteg mögött alig ismerem föl arcát. Éppen szólítani akartam, azt várva, hogy a kompresszort helyezze le, de erre már sor nem kerülhetett, mert fölhangzott a »Tanító« sürgető szava:

— Indulás!... Szedjétek össze a szerszámot. Itt bent semmi nem maradhat!

Hogy ne maradjunk tanácstalan várakozásban, Lyúbót ő maga indította el. A leöntőtől visszaérkező Redzsep maga is lámpát fogott és odaállt a gyutacs alá. Az első zsinór már égett, utána a második, harmadik és így tovább. Dáne és Zsupáncsics futólépésben siettek az ovóhely felé, Lyúbó, Zsárkó és én sietve utánuk. Magam előtt látam, mint megannyi gyertyát, hogy égnek a zsinórok s messze az oldalfolyosón még mindég hallani véltem, hogy sísteregve égnek s a gyújtózsínór izzó paráslása már bent a falban közeledik a dinamithoz.

Az omlasztó-robbantás ovóhelye mintegy ötven méterre van a szénfejtés színhelyétől. Alacsony, lapos és mély fekete üreg, akár egy rókalyuk. Erősen meghajolva, a magasabb természetűeknek valósággal négykézlábra kell ereszkedniök, hogy bebújhassanak. Dáne már ott ült, mellette Zsupáncsics; mi előttük foglaltunk helyet. Csakhamar Redzsep is megérkezett, csak a »Tanító« késett még... Most valami langyos légáram csapott meg bennünket — majdnem odalapított a falhoz; három lámpa szemvillantás alatt kialudt s egy hatalmas detonáció rázta meg a levegőt.

— Valaki az odú bejáratánál botorkál, — mondtam Dánenak.

Ő is odanézett s mondani kezdett valamit, de szavát elnyelte a második robbanás. Csak amikor annak nyomán támadt széndübörgés megszűnt, akkor ismertük föl a »Tanító« hangját.

— Mire vártok?... Eloltani azokat a lámpákat, hisz úgylis ki-alszik, — és hátha valami bányalég lopakodik ide be!...

Az égvemaradt két fény kialudt. Teljes volt a sötétség. Semmit nem láttunk, nem is tapogattunk. Hangtalanul ülve mindenki várakozott. A »Tanító« a bejárat közelében maradt és hangosan számolta a robbanásokat.

— ...öt... hat... hét...

Még nyolc hiányzik, ha nem döglik be egy se. Magunkban tovább számoltunk s alig vártuk, hogy már a végére érjünk... Am most következett a zűrzavar. Két- vagy tán három akna is egyszerre robbant s a légnyomástól még a folyosón veszteglő csille is úgy remegett, járta a táncot, akár a szélben a gyufaskatulya... Aztán tizenháromnál vagy tizennégnél mintha megállt volna...

— Több nem is robban?

— A jobbik fene tudja, — mondta Redzsep s motyogott hozzá valamit.

Ez több, mint földrengés, mert mélyen a föld gyomrában van és légnyomással jár. Az ember arca úgy lüktet, mintha vénája a halántékában volna s szíve valahol a torkában lapul, hogy dobogásától majd megfullad. Mi ez? ... A légnyomás pusztá fizikai hatása vagy a belénk lopakodó félelem mögött föltámadó pánik? Csak a föld-indulás lehet az, amely annyi nyugtalanságot és oly tömérdek bizonytalan érzést támaszt az emberben, mint ez. Az a tudat, hogy az ember feje fölött, nem csak közvetlenül, hanem jónéhány emeletnyire is folyosók mennyezete recsegve ropog és... most... ha... fejemre hull... Az omlás bármelyik pillanatban bekövetkezhetik. Ki tudja, hol lazultak meg a gerendák, hol hasadt meg a tömb: az egész folyosó vagy az omlasztó mennyezete?... Egyik riasztó gondolat a másikat kergeti: az ember agyában egész élete átrohan... Olyan ez a pillanat, mint a számadás, az étellel való leszámolás, ha így vagy úgy történik, akkor hogy is lesz?... Ha nem ropogna tovább, hanem mindjárt szakadna, az jobb lenne; a sejtetés mindig rosszabb a meginduló cselekvésnél... Ez a lógó tömb meg, itt mindjárt a bejárat előtt meg csak egyre pattog mint egy hatalmas rönk, amelybe a favágók hasító éket vertek.

Félve közelebb húzódok a kijárhoz: a »Tanító« is ott áll s figyelő szeme ugyancsak a tömböt lesi. A robbanások elhallgattak már, de a félelem nem halkul bennem. Nem is szünetel. Hiszen honnan tudhatom én, hány cölöpfát vágott ki a légnyomás? Mekkora szakaszon maradt támaszték nélkül a tárna? Na és, — hol vannak ide a cölöpösök?

Mielőtt még a csönd bekövetkezett volna, erősödött a recsegés és irtózatos robajjal leszakadt a sziklatömb. Alatta éppen Zsárkó csilléje vesztegelt. Széztúzza vagy összelapítja, akár egy szardiniás dobozt. Vagy kiszakítja a fenekét. De nem!... Belezuhan a csillébe, csörömpölve rázza a vaskocsit, mintha ki akarta volna belőle rázni a lelket. Azután elhallgatott. Kisvártatva megszólalt a »Tanító«:

— Készülődni az indulásra!

Zsárkó mondott valamit, de az egészből csak annyit hallottam: mozogjunk már. Igaza is volt. Csak ne várjunk tovább, mert a várás rosszabb, mint az indulás. Mint a világtalanok az örök sötétségben, mi is megindultunk s a lámpák után tapogattunk. Dáne és Lyúbó már a kezében szorongatta, megcsörrent a gyufa is, de nem hangzott még el a vájár szava, hogy gyújtsanak világot. A recsegés-ropogás megint fölerősödött és betöltötte az egész tárnát. Hol itt, hol ott recsent a szén, majd nyomban követte a vészes hasadás és a zuhanó tömbök riasztó robaja. Egyik a másikat követte, alattuk az erős tölgygerendák is kettébe törtek, úgy hogy az ovóhelyen várakozó ember már-már azt hitte, hogy ott az omlasztóval együtt tán a fél tárna beomlott és... és betemette előttünk a kivezető utat? Vagy itt kell maradnunk, esetleg napokig, amíg a cölöpösök és a szomszédos tárna vájárjai ránk találnak... Gondolataim így egymást ker-

gették s mégjobban izgatott a »Tanító« föltűnő hallgatása. Csupa nyugtalanság voltam; szerettem volna a fülem is bedugni, csak hogy ne halljak több recsegést, és ne halljam a folyosókon át a szentömbök tompa zuhanását... A csönd — a kamerádok hallgatása újabb riasztó kérdéseket keltett... »Most ők nem szólnak semmit — gondoltam magamban — s lehet, hogy ugyanazokkal a gondolatokkal vannak elkeveredve, amelyek engem zaklatnak. Ha itt kell maradnunk mindannyiunknak egészen addig, amíg elfogy a levegő? Mi lesz akkor? Akkor... akkor megfulladunk!« — Csitítottam magamat: »... hisz ez halálfélelem!«... »Gyávaság!«... Nem mertem róla szólni senkinek, csak azon töprengtem, vajjon ez a gondolat belopakodhat mások fejébe is és az érzelmek ilyen zürzavarát idézi föl?... Nem! Ha van benne elég erő, akkor leküzdí magában a félelmet és lehessegeti a nyomasztó gondolatokat. Talán dúdolna is vagy fütyörészne, ha nem röstelné a többiektől? Piplica bizonyosan, meg Zsupáncsics is, hiszen ő nem először van lent a bányában...

Valaki megérintett. Ez jól jött, mert fölébresztett ezekből a »földfölötti gondolatokból«.

A nagy sötétségben nem láttam senkit. Éreztem, hogy valaki ül mellettem, de hamarjában azt sem tudtam, hogy ki. Végre Zsárkó megszólalt:

— Most már igazán indulhatnánk.

— Még egy kicsit várunk — válaszolt a »Tanító« — amíg elhúzódik a dinamitfüst és letelepszik a szénpor. Hisz odabent úgysem látunk még semmit.

— Elég magas az akna és huzatos is, — siettette Zsupáncsics is.

— No gyerünk akkor, — szól Dáne és föl is tápázkodott, hogy meggyújtsa lámpáját.

A »Tanító« sem várattott tovább magára, gyufát kért Redzseptől s egymás után gyulladtak föl a lámpák. Nem időztünk tovább, indultunk az omlasztóba. Bent még csakugyan a levegőben ült a szénpor, a robbanóanyag füstjét is éreztük, de már tisztulóban volt, mert közvetlen közélről egészen tisztán láthattuk egymás körvonalait, ha arcvonásait még nem is. A »Tanító« mindjárt ki is adta az ordót:

— Ablauferek, — rakodás! Iparkodjunk, mert eddig még egy tonna szén se ment ki máma.

Még be sem fejezte a fölszólítást, Dáne kezében már megcsendült a nagy lapát és zörgött a szén a csille fenekén. Lyúbó és Zsupáncsics ugyancsak lapátot ragadtak, csak mi álltunk ott, én és Zsárkó; nehéz ocsúdással bámultuk a megtépett akna belsejét.

— Mintha füstölögne a szén, — mondtam Zsárkónak.

Ő elmosolyodott erre. A szóban túlzásaimra ismert.

— Te már megint miket beszélsz. A halmaz fölött szénpor kavarog, még nem egészen ült el... Ugyan mitől füstölögne?

— Igazad van.

— Fogd a lapátot!

— Ne a lapátot — hangzott a »Tanító« szava a sarokból, — ti ketten ragadjátok meg a tömböket és emeljétek a csillébe... Ne sokat teketóriázzunk, mert úgy nem megyünk semmire.

Több szólításra nem volt szükség. Egy-két tömböt nyögve, nagynehezen beemeltünk és megtelt a csille. Zsárkó indult vele, én behúztam a másikat. Tovább csengtek a lapátok. A »Tanító« a két döglött patront kaparta ki a falból. Közben a levegő egészen kitisztult s én most vettem csak észre, hogy a robbanás a mennyezetet is megtépte. Még magasabbra szökött, mint a robbanás előtt. Közepéről egy hatalmas tömb lógott le, akár valami otromba fekete könyv, amelynek egy-két lapját gyűrötten föllapozta a légnomás. A bányász számára a széntömb minden; egyesek úgy néznek rá, mint valami kártyára, hogy mindent abból olvassanak ki. Leginkább ebből következtetnek a szénréteg mélységére és termékenységére.

Nézem a tömböt. Itt van közvetlen a fejünk fölött. Recseg, patog, mintha valamitől égne és időről-időre hasadozik.

— Vajjon meddig kell még várni, amíg ez magától megindul s a tárnába a többi közé lehull?

Kérdésemre a »Tanító« is szemügyre vette.

— Nem kell ezt bántani, magától is leesik. Ha bántjuk, akkor csak megzavarjuk az omlás rendjét.

— De úgy lóg itt a fejünk fölött, akár Damokles kardja.

— Majd leszakad.

A »Tanító« belepillantott a csillébe. Fejét csóválta, mintha nem tetszett volna valami neki s odament Dánehoz. Zsárkó segítségével én indítottam el a következő csillét a leöntőhöz, de alig, hogy visszaérkeztem, már készen állt a másik. Dáne ezekkel a szavakkal fogadott:

— Most aztán a két ablauffer kiveheti részét a munkából. Csak ne aludjatok, mert akkor csúnyán lemaradunk a többiek mögött... Azt meg nem akarnám, nem azért jöttünk ide, hogy mással töltsük az időt.

Ez már szemrehányásként hangzott, mintegy figyelmeztetőül, hogy inkább dolgozzunk, mint sokat tanakodjunk. Ellenvetésre nem került sor, hisz ebben valamennyien egy véleményen voltunk, csak kissé nehezen találtuk meg magunkat. Jól mondta Dáne: a siető munkában azután föloldódott minden. A robbantott szenet valamivel a sicht utánig az utolsó darabig kihordtuk. Csak a tömb maradt a fejünk fölött.

— Az még holnap is ott lesz, — mondta a »Tanító«.

— És a váltás?

— Az sem fogja bántani. Ne félj te egyet se, — ha eljön az ideje, majd én azt lefejtem onnan.

Zsárkó ránézett a »Tanítóra«, aztán meg énrám emelte tekintetét.

— Az első napra elég ebből ennyi is.

Dáne megtörölte verejtékes homlokát s koromfekete ujjával fehér cigarettát nyomott a szájába. Körülnézett. Tán tekintetével ő is engem keresett? Dehogyan. Lyúbót, aki épp most támasztotta falhoz a lapátot.

— Készen vagy? — kérdezte tőle Dáne.

Lyúbó intett, mire a többiek is cihelődtek. Ezalatt Redzsep a szerszámot számlálgatta, — mert mindennek a helyén kell lennie. Lapát, csákány, a kompresszor fölszerelése, — meg a többi. Mind megvan. Dáne kérdőleg nézett a »Tanítóra«. A vájár megértette s csak annyit mondott neki, hogy elsónapra ennyi is elég.

Lévay Endre

Ács József

Ugar